

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת נח
ב' מרחשון תשפ"א

א.תפילה

בתפילת ראש השנה בסדר זכרונות כתוב:

וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר **ישועה ורחמים** בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר לפי רע מעלליהם על כן זכרנו בא לפניך ה' אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים ככתוב בתורתך ויזכר אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלקים רוח על הארץ וישכו המים.

וגם בתפילת יום כיפור בפיוט "אתה כוננת עולם מראש" בהקדמה לסדר העבודה יש רמז:

הגדלת פריו וברכת זרעו והפרייתם בטובך והושבתם שקט ויפרקו על ויאמרו לא-ל-ל סור ממנו והסירות יד כרגע כחציר אמללו זכרת ברית לתמים בדורו ובזכותו שמת לעולם שארית חק ברית קשת למענו כרת ובאהבת ניחחו בניו ברכת.

וכן בהושענות להושענה רבא:

א-ל-נא למען אב אמן ממוצאי עלילה על מים בצלך גוננתו והצללתו משטיפת מים [ממי המבול] בגללו נשבעת שלא להביא מבול מים בעבורו לא תמנע מים הושענא והרויחה נא.

וגם הסוכה עצמה היא "תיבת נח" ומצילה מן ה"מבול" של החיצונים, ורמז לזה שהרי מידות התיבה הם: אורכה שלש מאות אמה, רוחבה חמישים אמה, וקומתה שלושים אמה, יחד עולה **שלוש מאות ושמונים** כמנין **שלום** עם הד' אותיות. וידוע גם כי **סוכה** בגי' הוי"ה אדנ"י, ואם נכפיל י' פעמים א', ועוד ה' פעמים ד', ועוד ו' פעמים נ', ועוד ה' פעמים י', נקבל בסה"כ **שלוש מאות שמונים** גי' שלום כנ"ל, וזהו שכתוב "ופרוס עלינו סוכת שלום", דהיינו שלום מהחיצונים.

מובא בזהר בפרשתינו (דף סז ע"ב):

[השלמה מההשמטות] מה השיב הקדוש ברוך הוא לנח כשיצא מהתבה וראה את העולם חרב, והתחיל לבכות לפניו ואמר: רבוננו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך וכו'?' השיבו הקדוש ברוך הוא ואמר: רועה שוטה, עכשו אתה אומר את זה? למה לא אמרת בשעה שאמרתי לך כי אתך ראיתי צדיק לפני וגו', ואחר הנני מביא את המבול מים, ואחר כך עשה לך תבת עצי גפר? כל זה התעכבתי ואמרתי לך **כדי שתבקש רחמים על העולם**, ומאז ששמעת שתנצל בתבה, לא נכנס בלבך לבקש רחמים על ישוב העולם, ועשית תבה ונצלת, וכעת, אחר שנאבד העולם, פתחת פיך לומר לפני בקשות ותחנונים?! כיון שראה נח כך, הקריב קרבנות ועולות, שכתוב (בראשית ח, כ) ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור וגומר.

אמר רבי יוחנן, בא ראה מה בין צדיקים שהיו להם לישראל אחר נח ובין נח. נח לא הגן על דורו ולא התפלל עליהם כאברהם, שכיון שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (שם יח, כ) זעקת סדם ועמרה כי רבה, מיד נגש אברהם ויאמר וגומר, והרבה תחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, עד ששאל שאם ימצא עשרה צדיקים, שיכפר לכל המקום בעבורם, וחשב אברהם שהיו בעיר עם לוט ואשתו ובנותיו עשרה צדיקים, ולפיכך לא התפלל.

אחר כך בא משה והתפלל והגן על דורו. כיון שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב, ח) סרו מהר מן הדרך, מיד עמד משה בתפלה, ויחל משה וגומר, עד שאחותו חלחלה. רבותינו אמרו, לא הניח משה לקדוש-ברוך-הוא עד שנתן נפשו עליהם מן העולם הזה ומן העולם הבא, שכתוב (שם) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. אמר רבי יוסי, מכאן (תהלים קו, כג) ויאמר להשמידים לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו.

אמר רבי יהושע, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? אמר בלבו, אולי לא אמלט, שכתוב (בראשית ז, א) כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, כלומר לפי הדור, ולפיכך לא בקש רחמים עליהם. אמר רבי אלעזר, אפלו כך היה לו לבקש רחמים על העולם, משום שנח לקדוש-ברוך-הוא מי שיאמר טוב על בניו, מנין לנו? מגדעון בן יואש, שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום שאמר טוב על ישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שופטים ו, יד) לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין. מה זה בכחך זה? הטוב שאמרת על בני [ע"כ מההשמטות] [...]

בא ראה מה בין משה לשאר בני העולם. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות לב, י) ועתה הניחה לי וגו', ואעשה אותך לגוי גדול וגו', מיד אמר משה, וכי **אעזב דינם של ישראל בשבילי**? כעת יאמרו כל אותם בני העולם שאני הרגתי את ישראל כמו שעשה נח. שכיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא שיציל אותו בתבה, [כמו שנאמר] שכתוב ואני הנני מביא את המבול מים וגו', וכתוב ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה ואני הנני מקים את בריתי וגו' ובאת אל התבה, כיון שאמר לו שינצל הוא ובניו, לא בקש רחמים על העולם ונאבדו. ומשום כך נקראים מי המבול על שמו, כמו שנאמר (ישעיה נד, ט) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח. אמר משה, כעת יאמרו בני העולם שאני הרגתי אותם משום שאמר לי ואעשה אותך לגוי גדול. כעת טוב לי שאמות ולא ישמדו ישראל. מיד, ויחל משה את פני ה' אלקיו. בקש רחמים עליהם ועורר רחמים על העולם.

ואמר רבי יצחק, בתחלה כשבקש רחמים עליהם מה אמר? למה ה' יחרה אפך בעמך. וכי הדבר הזה איך אמר אותו משה למה, והרי עבדו כוכבים ומזלות, כמו שנאמר עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה וגו', ומשה אמר למה? אלא כך למדנו, מי שמרצה את האחר, לא צריך לעשות את אותו חטא [שהוא] לגדול, אלא יקטין אותו לפניו, ואחר כך יגדיל אותו לפני האחר [הרשע], שכתוב אתם חטאתם חטאה גדלה. ולא עזב את הקדוש ברוך הוא עד שמסר עצמו למיתה, שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והקדוש ברוך הוא מחל להם, שכתוב וינחם ה' על הרעה וגו'. ונח לא עשה כן, אלא רצה להנצל, ועזב את כל העולם. ובכל פעם שהדין שורה על העולם, רוח הקדש אומרת: אוי שלא נמצא כמו משה, שכתוב (ישעיה סג, יא) ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלים מים וגו', שכתוב (שמות יד, טו) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. שהרי בתפלה הוא העלה אותם מהים, ומשום ששם עצמו בתפלה על ישראל בים, נקרא [על שמו] המעלים מים, שהוא העלה אותם מהים.

אלף
דלת
מם

האותיות הנסתרות של אדם דהיינו "לפלתמ", שהן אותיות המילוי, מבטאות, כאמור, את התכונות הפנימיות הגלומות באדם, ולמרבח הפלא, הן מרכיבות את המלה "מתפלל". זה התכונה הטבועה באדם שתפילתו מועילה לו ומועילה לעולם.

ב.דור המבול

ויאמר ה' אמהה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם: (בראשית ו, א)

מסביר רש"י:

מאדם עד בהמה. אף הם השחיתו לרעם. לבר אחי, הכל נברא נשציל האדם, וכיון שחוא כלה מה לורך באלו:

והמקור במדרש רבה (בראשית כח, ו):

רבי יודן ורבי פנחס, רבי יודן אמר משל למלך שמסר את בנו לפדגוג והוציא לתרבות רעה, כעס המלך על בנו והרגו, אמר המלך כלום הוציא את בני לתרבות רעה אלא זה, בני אבד הוא וזה קים, לפיכך מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים. רבי פינחס אמר משל למלך שהיה משיא את בנו ועשה לו חפה, סידה וכירה וצירה, כעס המלך על בנו והרגו, מה עשה נכנס לתוך החפה התחיל לשבר את הקנקנים מפקיע בחצאות ומקרע בכיליות, אמר המלך כלום עשיתי זו אלא בשביל בני, בני אבד וזו קימת, לפיכך (בראשית ו, ז): מאדם ועד בהמה ועד עוף השמים, הדא הוא דכתיב (צפניה א, ג): אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה', אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים, הם הכשילו את הרשעים, כד הוה ציד עופא ואמר ליה זיל ואשתמן ואתי, והוא אזל ומשתמן ואתי.

בהמשך (כח, ח) כתוב:

רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון אמר, הכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, והתרגול היה מהלך אצל הטוס, הדא הוא דכתיב (בראשית ו, י): כי השחית כל בשר, השחית כל אדם אין כתיב, אלא כי השחית כל בשר. רבי לוליאני בר טברין בשם רבי יצחק אמר אף הארץ זנתה, היו זרעין לה חטין והיא מפקא זונין, אילין זוניא רבה מן דרא דמבולא אינון.

מובא שם (ה, א):

ויאמר אלקים יקוו המים, כתיב (תהלים קד, ז): מן גערתיך ינוסון מן קול וגו', רבי ברכיה בשם רבי אבא בר אמי אמר, יעשה מדה למים, והיך מה דאת אמר (זכריה א, טז): וקו ינטה על ירושלים. רבי אבא בר כהנא בשם רבי לוי אמר, אמר הקדוש ברוך הוא יקוו לי המים, מה שאני עתיד לעשות בהם, משל למלך שבנה פלטין והושיב בתוכה אלמים, והיו משכימין ושואלים בשלומו של מלך ברמיזה ובאצבע ובמנולין, אמר המלך אלו היו פקחין על אחת כמה וכמה, אתמהא. הושיב בה המלך דירין פקחין, עמדו והחזיקו בפלטין, אמרו אין פלטין זו של מלך, שלנו היא, אמר המלך תחזר פלטין לכמו שהיתה. כך מתחלת בריתו של עולם לא היה קלוסו של הקדוש ברוך הוא עולה אלא מן המים, הדא הוא דכתיב (תהלים צג, ד): מקלות מים רבים אדירים משברי ים, ומה היו אומרים (תהלים צג, ד): אדיר במרום ה'. אמר הקדוש ברוך הוא, מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דבור, והרי הן מקלסין אותי, כשאברא אדם, על אחת כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו, עמד דור אנוש ומרד בו, דור הפלגה ומרד בו. אמר הקדוש ברוך הוא, יפנו אלו ויעמדו ויבואו אותן שישבו בהן מקדם, הדא הוא דכתיב (בראשית ז, יב): ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה.

וכן בפרשת משפטים (ל, יג):

אמר רבי אחא בקש הקדוש ברוך הוא לתן להם [לדור המבול] ארבעה דברים, תורה ויסורין ועבודת קרבנות ותפלה, ולא בקשו, שנאמר (איוב כא, יד): ויאמרו לאל סור ממנו, אלו היסורין. (איוב כא, יד): ודעת דרכיך לא חפצנו, זה תורה. (איוב כא, טו): ומה שדי כי נעבדנו, אלו הקרבנות. (איוב כא, טו): ומה נועיל כי נפגע בו, זה תפלה. אמר להם הקדוש ברוך הוא מי גרם לכם שתאבדו מן הערב של העולם הזה ומן הבקר של העולם הבא, מפני שלא קבלתם את התורה שיש בה דין, שנאמר (איוב ד, כ): מבקר לערב יכתו, למה, מבלי משים לנצח יאבדו, ואין משים אלא דינין, שנאמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

ג. יציאה מהתבה

נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו: (תהילים קמו, ט)

מסביר רש"י:

לכני עורב. פירשו רבותינו שהוא אכזרי על בניו והקב"ה מרחם עליהם ומזמין להם יתושין מתוך כוונתם ונכנסין לתוך פיהם:

מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כא):

הכלב שהיה משמר צאנו של הכל הוא היה שומרו מכל חית השדה ומעוף השמי' והיו אדם ועזרו יושבים וכוכים ומתאבלים עליו, ולא היו יודעים מה לעשות להבל, שלא היו נהוגים בקבורה. בא עורב אחד שמת לו אחד מחבריו, לקח אותו וחפר בארץ, וטמנו לעיניהם. אמר אדם: כעורב אני עושה. מיד לקח נבלתו של הכל וחפר בארץ וטמנה. ושלם הקב"ה שר טוב לעורבים בעולם

הזה. ומה שכתב נח לה' כשהו מולידין את בניהם רואים אותם לבנים ובורחים מפניהם, וסבורים שהם בני נחש, והקב"ה נותן להם מזונם בלא חסור. ועוד אלא שהן קוראים ליתן מטר על הארץ והקב"ה עונה אותן שנאמר: נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו.

כתוב בזהר חדש (מדרש הנעלם):

רבי איבו אמר, נח חכם היה, והיה מבין לחישה וצפצוף כל הנבראים ורמיזותם, וכשהיה בתבה, אמר: יודע אני שאין פקח בעופות כמו העורב לדעת ממנו סימן בעולם, מיד (בראשית ח, ז) וישלח את העורב. אמר רבי חייא, ואיך עושה כך? והרי אמר רבי בו, אסור להסתכל באותם המנחשים בעופות השמים, והרי הוא בכלל (ויקרא יט, כו) לא תנחשו ולא תעוננו, אפלו כל נחוש בעולם. אלא, אמר רבי חייא, למה שלח את העורב? שאמר רבי חייא, מצטער היה נח יותר על אבדן העולם. אמר: רבונו של עולם, ידעתי כי אתה רחום, ואתה לא רחמת על עולמך, ונהפך רחמנותך לאכזרות. אתה לא רחמת על בניך, יצא זה שאינו מרחם על בניו, ונהפך להם לאכזרי. ולפיכך שלח את העורב, רמו הוא שרמו. אמר רבי יוסי, וכי לא כתוב בו איש צדיק תמים היה, והאיך הטיח דברים כלפי מעלה? אמר רבי חייא, מרב צערו הוא שאמר, שהרי שנינו, מנין שאין דנין את האדם לפי צערו? שנאמר (איוב לד, לה) איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל. אף על פי שהטיח דברים כלפי מעלה, אין דינו כמויד, אלא כאדם בלא דעת, לפי צערו ולא רצה העורב להלך בשליחותו, מפני שמתקן הוא לשליחות אחרת, לפרנס אליהו, שנאמר (מלכים א, יז) והערבים מביאים לו לחם ובשר, ולא רצה לעשות שליחותו, (בראשית ח, ז) עד יבשת המים מעל הארץ, שהיה על ידי שבעת אליהו. כיון שראה נח שלא עשה כהגן, שלח את היונה.

ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ: (ח, יא)

מובא בילקוט שמעוני (פרק ח):

וישלח את היונה מאתו. מכאן שדירתן של עופות טהורות אצל צדיקים. והנה עלה זית טרף בפיה. אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם יהיו מזונתי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ומסורין ביד אדם, ומאי משמע דהאי טרף לישנא דמוזני הוא, שנאמר "הטריפני לחם חקי". [רמו נט] ולא מצאה היונה מנוח. אלו מצאה מנוח לא היתה חוזרת. ודכוותה (איכה א, ג) "היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח", אלו מצאה מנוח לא היו חוזרין. ודכוותה "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך" אלו מצאו מנוח לא היו חוזרין.

ויחל עוד שבעת ימים. שלשה שבועים ימים.

והנה עלה זית טרף בפיה. מהו טרף, קטיל כהאיך דאת אמרת (בראשית לז, לג) "טרף טרף יוסף". אמר לה, אלו לא קטלתי, אילן רב הוה מתעביד מהיכן הביאה אותו רבי לוי אומר, משבשושין שבארץ ישראל הביאה אותו, היא דברייתא אמרין ארעא דישאל לא טפת במיא דמבולא הדא הוא דכתיב (יחזקאל כב, כד) "את ארץ לא מטהרה [היא] (ו)לא גשמה ביום זעם". רב ביבי אמר, שערי גן עדן נפתחו לה ומשם הביאה אותו. ולא היה להביא דבר מעולה כגון קנמון ובלסמון אלא רמו רמוה לו, אמרה ליה, מרי מר מזה מתחת ידי של הקדוש ברוך הוא ולא מתוק מתחת ידיך.

וכך מובא במסכת עירובין (יח, ב):

וא"ר ירמיה בן אלעזר מאי דכתיב (בראשית ח, יא) והנה עלה זית טרף בפיה אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונתי מרורין כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם כתיב הכא טרף וכתוב התם (משלי ל, ח) הטריפני לחם חוקי.

בפרק שירה (פרק ד) כתוב:

יונה אומרת. כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה דלו עיני למרום אדני עשקה לי ערבני (ישעיה לח, יד)

אומרת יונה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהיו מזונתי מרורים כזית בידך ואל יהיו מתוקים כדבש על ידי בשר ודם:

היונה לא כופרת בטובתו של נח אלא אומרת שעכשיו הקב"ה זן את העולם והאדם חוזר לתכליתו.

יהי רצון שהקשר עם הקב"ה יהפוך את כל המרירות למתיקות.

שבת שלום !